

Tove Ditlevsenová
Kodaňská trilogie

host

Dětství – Mládí – Závislost

Vychází za finanční podpory
Ministerstva kultury ČR

Překlad této knihy podpořila nadace
Danish Arts Foundation

The translation of this book is funded
by the Danish Arts Foundation

Barndom © Tove Ditlevsen & Hasselbalch, Copenhagen 1967

Ungdom © Tove Ditlevsen & Hasselbalch, Copenhagen 1967

Gift © Tove Ditlevsen & Gyldendal, Copenhagen 1971

Published by agreement with Gyldendal Group Agency

Afterword © Helena Březinová, 2022

Cover photo © ČTK / POLFOTO / Birthe Melchiors / Ritzau Scanpix

Translation © Lada Halounová, 2022

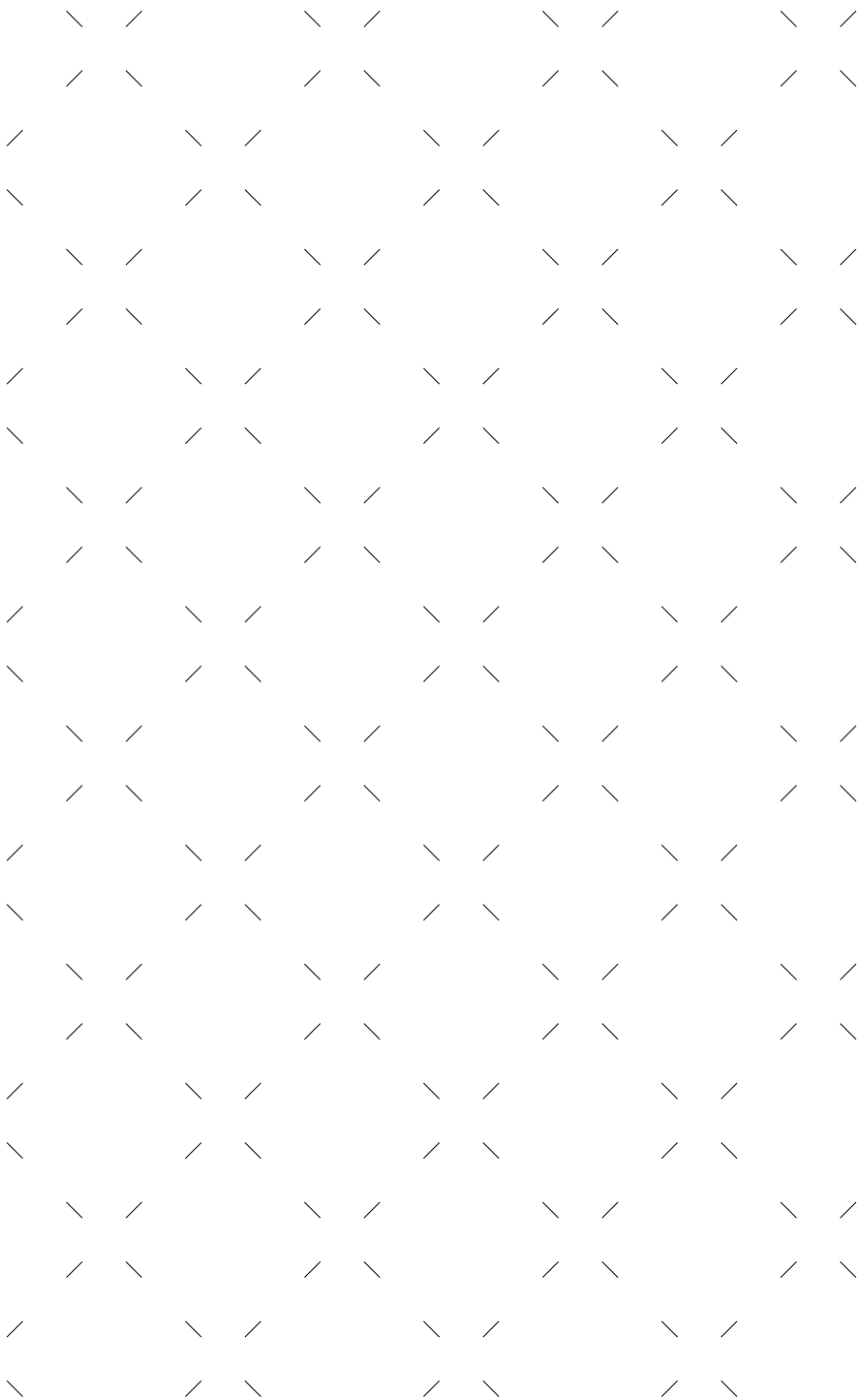
Czech edition © Host — vydavatelství, s. r. o., 2022

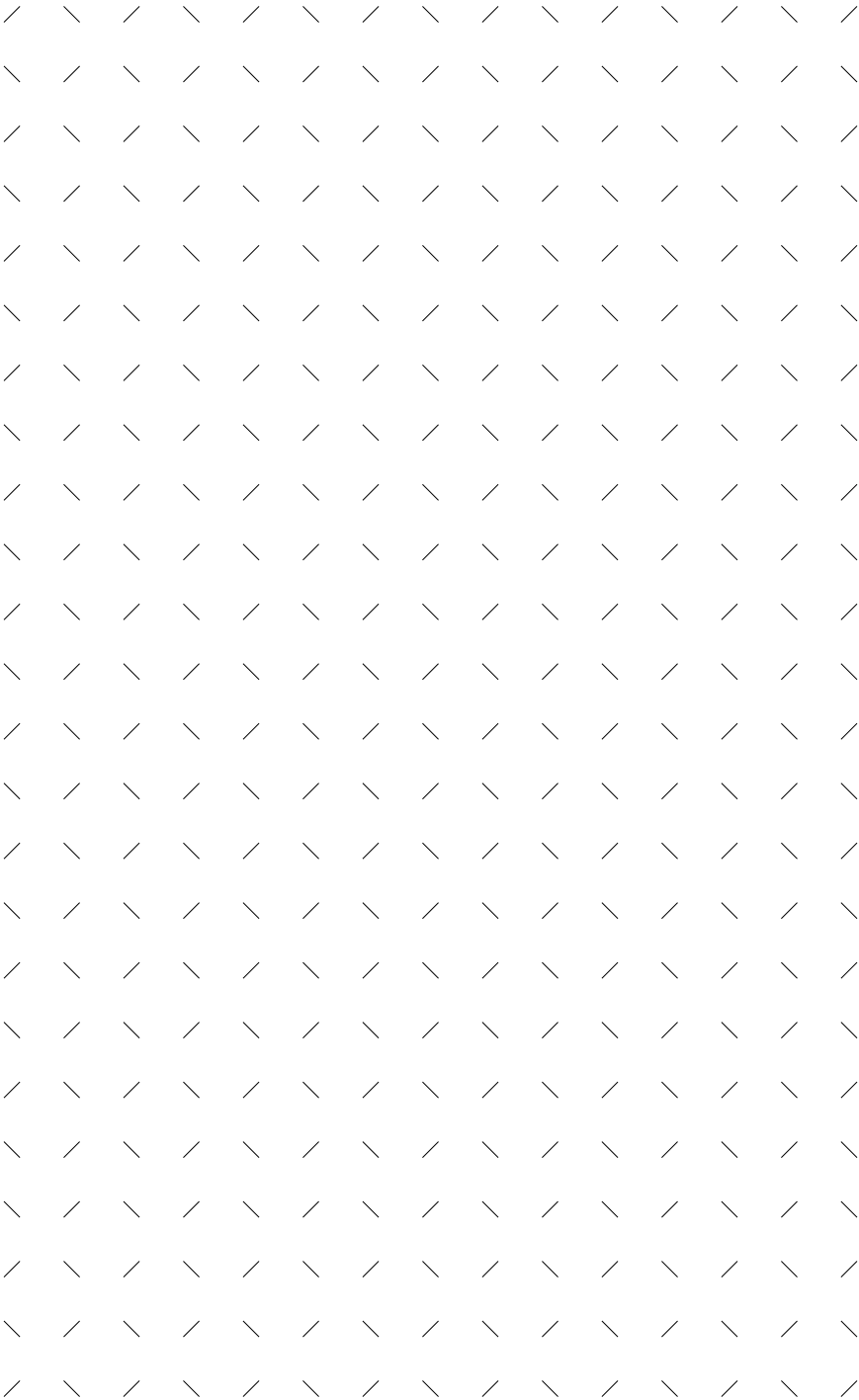
(elektronické vydání)

ISBN 978-80-275-1545-5 (PDF)

ISBN 978-80-275-1546-2 (ePUB)

ISBN 978-80-275-1547-9 (MobiPocket)

Dětství

1

Ráno se vždycky objevila naděje. Třpytila se jako prchavá zář na matčiných lesklých černých vlasech, kterých jsem se nikdy neodvážila dotknout, a rozlévala se mi po jazyku spolu s cukrem na vlažné ovesné kaši, kterou jsem pomalu pojídala k snídani a přitom pozorovala matčiny úzké sepjaté ruce, jak klidně spočívají na novinách se zprávami o španělské chřipce a Versailleské smlouvě. Otec už odešel do práce a bratr do školy. Takže matka osaměla, ačkoli jsem tu byla i já, a když jsem seděla úplně tiše a mlčky, dokázal zasněný klid panující v jejím podivném srdci přetrvat až do pozdního dopoledne, kdy stejně jako obyčejné hospodyně musela jít nakupovat do ulice Istedgade.

Slunce se dralo zpoza zelené cikánské maringotky, jako by vycházelo z jejích útrob. Ven vylezl do půl těla svlečený Prašivec Hans s lavorem v ruce. Chrstnul na sebe vodu a natáhl ruku po ručníku, který mu podávala Kráska Lili. Nepromluvili na sebe ani slovo, vypadali jako obrázky v knize, v níž se příliš rychle listuje. Podobně jako moje matka se oba za pár hodin změní. Prašivec Hans byl voják Armády spásy a Kráska Lili jeho přítelkyně. V létě vždycky do zelené maringotky nacpali spoustu dětí a vyvezli je na venkov. Rodiče jim za to dávali korunu na den. Když mi byly tři a bratrovi sedm, také jsme s nimi jeli. Teď

už mi je pět a z výletu si pamatuju jen to, že mě Kráska Lili vysadila z vozu na teplý písek kdesi, kde jsem si připadala jako na poušti. Pak se zelená maringotka zase rozjela a pořád se zmenšovala, uvnitř seděl můj bratr a já jsem byla přesvědčená, že jeho ani matku už nikdy neuvídím. Když se děti vrátily domů, všechny do jednoho měly svrab. Proto se Hansovi říkalo Prašivec. Kráska Lili ale krásná nebyla. Avšak moje matka ano, za těch zvláštních šťastných rán, kdy jsem ji nesměla nijak vyrušit. Byla krásná, nedotknutelná, osamělá a s hlavou plnou tajných myšlenek, o kterých jsem se nikdy neměla dozvědět. Za jejími zády na květované tapetě, jejíž cary otec poslepoval hnědou lepicí páskou, visel obraz ženy dívající se z okna. Za ní stála na podlaze kolébka s malým dítětem. Pod obrazem se psalo: Žena čeká na návrat manžela námořníka. Někdy se na mě matka zničehonic zahleděla, jak upírám oči na obraz, který mi přišel tak něžný a teskný. Pak vyprskla smíchy a znělo to, jako kdyby naráz praskla spousta papírových pytlíků. Srdce se mi rozbušilo úzkostí a smutkem, protože ticho světa bylo náhle přerušeno, ale smála jsem se spolu s ní, protože se mě zmocnila tatáž tísnivá veselost. Odsunula židli, vstala a postavila se před obraz ve své pomačkané noční košili a s rukama v bok. Pak začala zpívat jasným a vzdorovitým hlasem mladé dívky, který se k ní nehodil, stejně jako se k ní nehodil hlas později během dne, když se s prodejci hádala o ceny:

*Copak nemám právo zpívat
svému Broučku, co jen chci?
Hajej, kloučku, dadej, kloučku.*

*Běž od okna, miláčku můj,
vrať se prosím v jiný čas.
Mráz a zima zahnaly mi
dědka můjho domů zas.*

Table písnička se mi nelíbila, ale musela jsem se nahlas smát, protože matka mi ji zpívala, aby mě pobavila. Ovšem byla to moje chyba, kdybych se na obrázek nedívala, nevšimla by si mě. Dál by seděla s rukama klidně složenými na stole a s přísnými krásnými očima upřenými někam do země nikoho mezi námi. A mé srdce mohlo ještě dlouho šeptat „mami“ a vědělo by, že ona to jakýmsi záhadným způsobem vnímá. Měla jsem ji nechat o samotě ještě déle, pak by beze slov vyřkla mé jméno a já bych věděla, že jsme ze stejného rodu. Poté by celý svět zaplnilo cosi podobného lásce, Prašivec Hans a Kráska Lili by to také pocítili a zůstali by barevnými obrázky v knize. Ale teď, jakmile píseň dozněla, se začali hádat, křičeli na sebe a škubali se za vlasy. Od schodiště okamžitě pronikly do pokoje rozčilené hlasy a já si slíbila, že zítra se budu tvářit tak, jako by na stěně žádný truchlivý obrázek nevisel.

Když se naděje takto zhroutila, začala se matka prudkými, rozčilenými pohyby oblékat, jako by ji každý kus oděvu urážel. Já jsem se také musela obléknout a svět byl najednou chladný, nebezpečný a děsivý, jelikož matčin temný vztek pokaždé vyústil v políček nebo postrčení ke kachlovým kamnům. Působila cize a tajemně a já si říkala, že mě jako nemluvně zaměnili a že to vůbec není moje matka. Když se oblékla, došla k zrcadlu v ložnici, plivla na kousek růžového hedvábného papíru a prudce si jím

začala třít tváře. Odesla jsem hrníčky do kuchyně a do myslí se mi jako nějaká ochranná blána začala vkrádat podivná dlouhá slova. Píseň, báseň, cosi chlácholivého, rytmického a nekonečně melancholického, ovšem nikdy teskného ani smutného, neboť jsem tušila, že pak by teskný a smutný byl i celý zbytek dne. Jakmile mnou začaly proudit tyto světlé vlny slov, věděla jsem, že mi matka už nemůže ublížit, protože teď už pro mě nic neznamenal. Ona to vycítila a oči se jí naplnily chladným nepřátelstvím. Když se mě zmocnilo takovéto duševní pohnutí, matka mě nikdy neudeřila, ale ani na mě nepromluvila. Od této chvíle až do dalšího rána existovala jen naše těla pohybuující se vedle sebe. A navzdory stísněnému prostoru se dokázala vyhnout i sebenepatrnějšímu doteku. Námořníková žena na zdi stále toužebně vyhlížela manžela, ale moje matka a já jsme v našem světě žádné muže ani chlapce nepotřebovaly. Našemu zvláštnímu, nekonečně křehkému štěstí se dařilo, jen pokud jsme spolu byly samy, a když jsem přestala být malé dítě, nikdy se už úplně nevrátilo, až na vzácné, náhodné okamžiky, které pro mě teď, kdy matka už nežije a není ani nikdo, kdo by mohl vyprávět její příběh, jsou tak drahocenné.

2

Na dně mého dětství stojí otec a směje se. Je černý a starý jako kachlová kamna, ale není na něm nic, čeho bych se bála. Vše, co o něm vím, smím vědět, a když se chci dozvědět víc, stačí se zeptat. Sám od sebe na mě nemluví, protože netuší, co se takovým malým holčičkám říká. Čas od času mě pohladí po hlavě a řekne: he, he. V tu chvíli matka sevře rty a on ruku zase rychle odtáhne. Otec má jistá práva, protože je muž a všechny nás živí. Matce nezbývá než to přijmout, ale nedělá to bez námitek. „Taky bys tu mohl sedět s námi jako všichni ostatní,“ prohodí, když si otec lehne na pohovku. A když si čte v knížce, pronese k němu: „Čtení lidem jen plete hlavu. Všechno, co se píše v knihách, je lež.“ O nedělích si otec dává lahev piva a matka to komentuje: „Stojí šestadvacet haléřů. Když to takhle povedeš dál, skončíme v Sundholmu.“ Ačkoli vím, že v Sundholmu člověk spí na slámě a třikrát denně dostává nakládané sledě, vsunu tohle slovo mezi řádky, které si vytvářím, když se bojím nebo jsem sama, protože je krásné jako obrázek v jedné z otcových knih, který mám moc ráda. Jmenuje se „Dělnická rodina na výletě v lese“ a představuje otce, matku a jejich dvě děti. Sedí na zelené trávě, všichni se smějí a jedí svačinu rozloženou mezi nimi. Všichni čtyři vzhlížejí k vlajce čnící z trávy vedle otcovy hlavy. Vlajka je celá červená. Obrázek znám jen vzhůru nohama, protože

se na něj můžu dívat, jenom když si otec zrovna v knize čte. Potom matka rozsvítí a zatáhne žluté závěsy u oken, ačkoli ještě není tma. „Můj otec byl ničema a opilec,“ řekne, „ale aspoň nebyl socialista.“ Otec čte klidně dál, protože je trochu nahluchlý, ani to není žádné tajemství. Můj bratr Edvin zatlouká kladivem hřebíky do prkna, načež je zase všechny kleštěmi vytahuje. Jednou z něj bude řemeslník. To je něco velmi vznešeného. Řemeslníci mají na stole pravý ubrus místo novin a jedí nožem a vidličkou. Nikdy nepříjdou o práci a nejsou to socialisti. Edvin je krásný a já jsem ošklivá. Edvin je chytrý a já hloupá. Tohle jsou věčné pravdy stejně jako bílá tiskací písmena na štítu pekařství v naší ulici. Stojí tam: Nejlepší noviny jsou *Politiken*. Jednou jsem se otce zeptala, proč tedy čte *Socialdemokraten*, ale on jen svraštil čelo a ošil se a matka s Edvinem propukli v ten jejich papírový smích, protože jsem byla tak nekřesťansky hloupá.

Pokoj je ostrov světla a tepla za mnoha tisíců večerů, jež tu všichni čtyři trávíme jako loutky visící na stěně za sloupky loutkového divadla, které otec vytvořil podle modelu v časopise *Familie Journalen*. Je to vždycky v zimě a venku i v ložnici a kuchyni panuje ledový chlad. Pokoj pluje časoprostorem a v kachlových kamnech burácí oheň. Edvin s tím kladivem dělá hrozný rámus, ale když otec otáčí stránky v zakázané knize, zní to ještě hlučněji. Když už otočil hodně stránek, podívá se Edvin svýma velkýma hnědýma očima na matku a odloží kladivo: „Nezazpíváš nám, maminko?“ Ano, usměje se na něj matka, a ve stejnou chvíli si otec položí knihu na břicho a podívá se na mě, jako by mi chtěl něco říct. Ale to, co bychom si s otcem chtěli

povědět, si nikdy neřekneme. Edvin vyskočí a podá matce jedinou knihu, kterou ona vlastní a má ráda. Je to kniha s válečnými písněmi. Matka v ní listuje a bratr se k ní sklání, a přestože se přímo nedotýkají, jsou spolu, jako by mezi nimi bylo cosi, co otce a mě vylučuje. Jakmile se matka dá do zpěvu, otec usne s rukama složenýma na zakázané knize. Matka zpívá vysokým a vřesťivým hlasem, jako by si od zpívaných slov držela odstup:

Matko, jsi to ty, matko má?

Jsi celá uplakaná.

Cesta je daleká, musíš být znavená.

Neplač, matko má, už mě nic nebolí.

Díky, žes přišla, i smutku navzdory.

Všechny její písně mají mnoho slok, a než dozpívá první píseň, Edvin už zase tluče kladivem a otec hlasitě chrápe. Edvin požádal matku, aby zazpívala, protože nechtěl, aby se vztekala, že si otec čte zakázanou knihu. Je to kluk, a kluci se nezajímají o písničky, při kterých mně vytrysknou slzy. A matka se nezajímá o to, že pláču, a tak jen sedím s knedlíkem v krku a pošilhávám po obrázku bitevního pole, kde umírající voják podává ruku zářícímu přízraku své matky, o níž dobře vím, že tam ve skutečnosti není. Všechny písně v knize mají podobný obsah, a zatímco je matka zpívá, můžu se zabývat, čím chci, protože ona nyní bezpečně spočívá ve vlastním světě a nic z vnějšku ji nemůže vyrušit. Nevnímá, že o patro níž se zase začínají prát a hádat. Bydlí tam Locika s dlouhými světlými copy, s rodiči, kteří ji zatím ještě neprodali čarodějnici za kytici lučních

zvonků. Můj bratr je princ a ještě netuší, že už brzy stejně jako v pohádce po pádu z věže oslepne. Zatlouká si hřebíky do prkýnka a je chloubou celé rodiny. Takoví už chlapci jsou, zatímco dívky se mají jen vdát a rodit děti, o které je třeba se starat, ale žádné jiné naděje ani očekávání mít nemůžou. Locičin otec i matka pracují v Carlsbergu a každý denně vypije padesát piv. Když přijdou z práce, pijí večer doma dál, a chvíli před tím, než jdu spát, začnou vřdycky křičet a bít Lociku tlustou holí. Ta pořád chodí do školy s modřinami ve tváři a na nohou. Když rodiče omrzí mlátit dceru, pustí se do sebe lahvemi a ulámanými nohama židlí, často k nim pak přijede policie a jednoho z nich si odveze, a pak v domě konečně zavládne klid. Mé matce ani otci se jednání policie nelíbí. Podle nich mají Locičini rodiče právo se navzájem klidně i zabít, pokud jim to vyhovuje. Zajímají se jen o boháče, říká o policii otec, a matka zas často vypráví, jak kdysi četníci sebrali jejího otce a zavřeli ho do vězení. Nikdy na to nezapomene. Můj otec nepije a ani nikdy nebyl ve vězení. Moji rodiče se neperou a já se mám daleko líp, než se v dětství měli oni. Když však v bytě pod námi ztichnou a já mám jít spát, do myšlenek se mi začne vkrádat úzkostná temnota. Dobrou noc, popřeje mi matka, zavře za sebou dveře a vrátí se do vyhřátého pokoje. Já si pak svléknu šaty, vlněnou zvonovou sukni, živůtek a dlouhé černé punčochy, které každý rok dostávám k Vánocům, přetáhnu si přes hlavu noční košili, na chvíli si sednu na okenní parapet a dívám se na černý dvůr hluboko pod sebou a na zeď protějšího domu, po níž neustále stékají kapky podobné slzám, jako by právě přestalo pršet. V oknech se téměř nikdy nesvítí, protože se za nimi nacházejí ložnice

a spořádaní lidé nespí při rozsvíceném světle. Mezi zdmi prosvítá kousíček čtvercového nebe, na němž čas od času září jediná hvězda. Říkám jí večernice, a když mi matka v pokoji zhasne světlo a já z postele pozoruji hromádky prádla měnící se za dveřmi v dlouhé pokroucené paže, jež se mě snaží popadnout kolem krku, ze všech sil na svou hvězdu myslím. Pokouším se křičet, ale ozve se jen slabé sípání, a když se výkřik konečně prodere ven, já i postel jsme úplně promočené potem. Ve dveřích se objeví otec a rozsvítí světlo. Jen se ti něco ošklivého zdálo, konejší mě, taky jsem na to v dětství hodně trpěl. Ale tenkrát byly jiné časy. Upřeně se na mě dívá a nejspíš si myslí, že dítě žijící v tak dobrých podmínkách, jaké mám já, by zlé sny mít nemělo. Plaše a omluvně se na něj usměju, jako by ten výkřik byl jen hloupý rozmar. Deku si přitáhnou až k bradě, protože muž by neměl vidět dívku v noční košili. Ano, tak, řekne, zhasne světlo a odejde, a jakýmsi zvláštním způsobem spolu s ním zmizí i úzkost, protože teď pokojně usnu a oblečení za dveřmi je jen hromada starých hadrů. Prospím noc, jež prochází za oknem a vleče s sebou tíseň, zlobu a nebezpečí. Dole v Istedgade, přes den tak zářivé a sváteční, houkají policejní vozy a záchranky, zatímco já jsem schovaná v bezpečí pod peřinou. Opilí muži s rozbitými, zakrvácenými hlavami se válejí pod obrubníky, a když se někdo vydá do Café Charles, tak ho tam zabijou. Tvrdí to můj bratr, a všechno, co on říká, je pravda.

3

Je mi skoro šest a brzy mě zapíšou do školy, protože umím číst a psát. Matka to hrdě vypráví každému, kdo má chuť ji poslouchat. Říkává: i děti z chudých poměrů můžou mít makovičku v pořádku. Takže mě přece jen má ráda? Můj vztah k ní je hluboký, plný bolesti a rozechvění, a pokaždé znovu u ní musím hledat náznak lásky. Všechno, co dělám, dělám proto, abych jí udělala radost, rozesmála ji, zmírnila její vztek. Je to neuvěřitelně vyčerpávající práce, protože zároveň před ní musím spoustu věcí skrývat. Některé vyslídím, o jiných se dočtu v otcových knihách, o dalších mi zas řekne bratr. Když teď před pár dny matka musela nastoupit do nemocnice, svěřili nás s bratrem do péče tety Agnete a strýce Petera. To je matčina sestra a její bohatý muž. Řekli mi, že matku bolí břicho, ale Edvin se jen smál a vysvětloval mi, že matka měla „interuba“. Mrtvé dítě v břiše. A tak ji od pupíku dolů rozřízli a dítě vyndali. Znělo to tajemně a tísnivě. Když se z nemocnice vrátila, kbelík na podlahu pod dřezem byl každý den plný krve. Kdykoli si na to vzpomenu, vidím ten výjev před sebou. Píše se o tom v povídkách Zachariase Nielsena, kde se objevuje velice krásná žena v dlouhých rudých šatech. Pod prs si tiskne úzkou bílou ruku a říká honosně oblečenému šlechtici: nosím pod srdcem dítě. V knihách tyhle příběhy bývají krásné a nekrvavé, uklidňují mě a přinášejí mi útěchu.

Edvin říká, že ve škole budu dostávat nařezáno, protože jsem tak zvláštní. Jsem zvláštní, jelikož stejně jako otec čtu knihy a neumím si hrát. Přesto nemám strach, když se držím matky za ruku a vcházím do červených vrat školy v ulici Enghavevej. V poslední době mi totiž matka vnukala úplně nový pocit, jako bych byla někdo jedinečný. Oblékla si nový kabát s páskem a kožešinovým límcem, který jí dosahuje až k uším. Tváře se jí červenají od hedvábného papíru, stejně tak i rty, a namalované obočí se podobá dvěma rybkám, které jí mrskají ocásky po spáncích. Jsem přesvědčená, že žádné jiné dítě nemá tak krásnou matku. Sama mám na sobě přešité šaty po Edvinovi, čehož si určitě nikdo nevšimne, protože to je práce tety Rosalie. Je švadlena a mě i mého bratra miluje, jako bychom byli její vlastní. Sama žádné děti nemá.

Jakmile vstoupíme do budovy, která vzbuzuje dojem naprosté prázdnoty, vnikne mi do nosu pronikavý pach. Rozpoznám ho a sevře se mi srdce, protože to je dobře známý závan úzkosti. Matka ho ucítí také, jelikož cestou do schodů mou ruku pustí. V ředitelské kanceláři nás přijme dáma podobná čarodějnici. Její nazelenalé vlasy připomínají vrabčí hnízdo. Má brýle zasklené jen na jednom oku, druhé sklíčko jí nejspíš prasklo. Připadá mi, jako by neměla žádné rty, tak pevně je svírá, a nad nimi trčí velký pórovitý nos s rudě se lesknoucí špičkou. No, začne bez jakéhokoli úvodu, takže se jmenuješ Tove? Ano, odpoví matka, na kterou se ředitelka ani nepodívá, natož aby jí nabídl židli, a umí bezchybně číst a psát. — Žena se na mě zadívá, jako by mě našla někde pod kamenem. To není moc šťastné, pronese chladně, my učíme děti číst a psát podle

našich postupů. Tváře mi zrudnou studem jako pokaždé, když matku kvůli mně někdo uráží. Moje hrdost je ta tam, krátký radostný pocit jedinečnosti je zničen. Matka se ode mě kousek odtáhne a unaveně řekne: to se naučila sama, my za to nemůžeme. Vzhlednu k ní a všimnu si několika věcí zároveň: je menší než ostatní dospělé ženy, mladší než jiné matky a venku na ulici se nachází svět, který ji děsí. Když se tohoto světa děsíme obě, zradí mě. Jak tu tak před čarodějnicí stojíme, postřehnu též, že matčiny ruce jsou cítit vodou od nádobí. Ten pach nesnáším, a když v naprostém tichu zase ze školy odcházíme, do srdce se mi vkrádá chaos ze zlosti, smutku a soucitu, který ve mně matka od tohoto okamžiku bude po celý život vzbuzovat.

4

V mezidobí se však objeví jisté skutečnosti, ztuhlé a nehybné jako sloupy pouličních lamp, které se proměňují alespoň navečer, když se jich lampář dotkne svou kouzelnou tyčí. To se pak na těsném rozhraní mezi nocí a dnem, kdy se všichni lidé pohybují tak tiše a pomalu, jako by se procházeli po dně zeleného moře, rozzáří jako veliké, něžné slunečnice. Skutečnosti nezáří nikdy a nedokážou obměkčit srdce tak jako *Ditta, dcera člověka*, což je jedna z prvních knih, kterou přečtu. Je to sociální román, říká otec poučně, a možná se o skutečnost jedná, ale ta mi nic neříká a nepotřebuji ji. Hloupost, prohodí matka, která o skutečnosti také nestojí, ale dokáže od nich odhlédnout snadněji než já. Když se na ni otec zřídka kdy skutečně rozzlobí, říká jí, že lže, jako když tiskne, ale vím, že to není pravda. Jsem si totiž vědomá toho, že každý člověk má svoji pravdu, stejně jako má každé dítě svoje dětství. Matčina pravda je zcela jiná než pravda otcova, což je úplně stejně jasné, jako že on má hnědé oči, zatímco ona modré. Naštěstí to je zařízené tak, že o pravdě svého srdce může člověk pomlčet, ovšem přísné, šedé skutečnosti jsou zapsané v třídní knize, ve světových dějinách, v zákoně a v církevních matrikách. Nikdo je nemůže změnit a nikdo se toho ani neodvází, dokonce ani Pán Bůh, jehož podobu nedokážu odlišit od premiéra Stauninga, ačkoli otec tvrdí,

že v Pána Boha věřit nemám, protože ho kapitalisté vždy používali proti chudým.

Tedy:

Narodila jsem se 14. prosince 1918 v malém dvou-pokojovém bytě v kodaňské čtvrti Vesterbro. Bydleli jsme v ulici Hedebygade 30 A, to „A“ znamenalo zadní trakt domu. V předním traktu, odkud bylo z oken vidět na ulici, bydlela lepší sorta lidí, ačkoli jejich byty vypadaly úplně stejně jako ten náš, jen se tam platilo o dvě koruny měsíčně víc. Toho roku skončila první světová válka a byla zavedena osmihodinová pracovní doba. Můj bratr Edvin se narodil v roce, kdy válka vypukla, tenkrát otec pracoval dvanáct hodin denně. Byl zaměstnaný jako topič a oči měl pořád zarudlé od jisker z ohně. Když jsem se narodila, bylo mu sedmatřicet let a matce o deset mň. Otec se narodil v Nykøbingu na ostrově Mors. Byl nemanželské dítě a nikdy se nedozvěděl, kdo je jeho otec. V šesti letech ho poslali dělat pasáčka a přibližně ve stejnou dobu se jeho matka vdala za hrnčíře, který se jmenoval Floutrup. S ním měla devět dětí, ale o těchhle jeho polovičních sourozencích nic nevím, protože jsem je nikdy neviděla a on o nich nikdy nemluvil. V šestnácti letech odjel do Kodaně a s celou rodinou se přestal stýkat. Měl sen, že by chtěl psát, a ten ho nikdy zcela neopustil. Sehnal si zaměstnání u jedněch novin jako novinářský elév, ale z neznámých důvodů to zase vzdal. Nevím nic o tom, jak těch deset let v Kodani strávil, než v šestadvaceti u pekaře v ulici Tordenskjoldsgade poznal mou matku. Bylo jí šestnáct, obsluhovala tam v krámě a on pracoval jako pekařský pomocník. Vzniklo z toho neúměrně dlouhé zasnoubení, které otec několikrát

zrušil, protože mu přišlo, že si z něj matka pořád jen střílí. Myslím, že většinou si z něj střílela hodně neškodně. Tihle dva lidé byli jednoduše tak odlišní, jako kdyby pocházeli každý z jiné planety. Otec byl melancholický, vážný a mimořádně ctnostný, zatímco matka byla přinejmenším jako mladé děvče veselá a ztřeštěná, lehkomyšlná a marnivá. Pracovala jako služka, střídala místa, a když jí něco nevyhovovalo, jednoduše odešla a otec pak musel vyzvednout její pracovní knížku a prádelník a na nákladním kole je dovezl na další místo, kde jí opět něco nevyhovovalo. Jednou se mi sama přiznala, že nikde nevydržela ani tak dlouho, aby stihla uvařit vajíčko.

Když mi bylo sedm, stihlo nás neštěstí. Matka mi právě dopletla zelený svetr. Hned jsem si ho oblékla, přišel mi moc pěkný. Na sklonku dne jsme se vydaly otci naproti k jeho práci. Byl zaměstnaný u firmy Riedel & Lindegaard v ulici Kingosgade. Dělal tam odjakživa, po celou dobu, co jsem byla na světě. Dorazily jsme o něco dříve, já kopala do tajících hromádek sněhu ležících podél obrubníku a matka čekala opřená o zelené zábradlí. Pak otec vyšel brankou ven a mně se rozbušilo srdce. Měl sinalou tvář, podivnou a jinačí. Matka k němu rychle vykročila. „Ditleve, co se stalo?“ Díval se do země. Dostal jsem výpověď, utrousil. To slovo jsem neznala, ale vycítila jsem v něm nenapravitelné neštěstí. Můj otec přišel o práci. To, co mohlo postihnout jen ty ostatní, postihlo nás. Riedel & Lindegaard, od nichž doposud přicházelo vše dobré, až po můj nedotknutelný nedělní pětník, se proměnili ve zlého a strašlivého draka, jenž mého otce vyplivl z ohnivé tlamy, lhostejný k jeho osudu, k nám, ke mně i k mému novému zelenému svetr,

kterého si otec vůbec nevšiml. Cestou domů nikdo z nás nepromluvil ani slovo.

Pokusila jsem se vklouznout rukou do matčiny dlaně, ale prudce mou paži odstrčila. Když jsme přišli do obývacího pokoje, zahleděl se na ni otec provinilým pohledem: jo, jo, pronesl a pohládl si dvěma prsty černý knírek, potrvá dlouho, než nám přestane chodit podpora. — Ve třiačtyřiceti už byl příliš starý na to, aby ho někde zaměstnali nastálo. Přesto si pamatuju, že podpora z odborů přestala chodit jen jedinkrát, a tehdy přišla řeč na chudinskou podporu. Mluvilo se o tom šeptem a poté, co jsme s bratrem šli spát, jelikož se jednalo o nesmazatelnou potupu na úrovni vši a dětské sociálky. Když někdo skončil na chudinské podpoře, přišel o volební právo. Nikdy jsme nehladověli tak, že bychom měli prázdné žaludky, ale poznala jsem částečný hlad, kdy člověk cítí vůni teplého jídla zpoza dveří těch lépe situovaných a sám celé dny žije o kávě a starém pečivu z listového těsta, kterého se za pětadvacet haléřů dostane plná školní brašna.

Kupovala jsem je já. Každou neděli ráno mě matka budila v šest hodin a vydávala rozkazy, zalezlá pod peřinou manželské postele vedle ještě spícího otce. Prsty ztuhlými chladem ještě dřív, než jsem vůbec sešla do dvora, jsem popadla tašku a seběhla dolů po schodech, na kterých tou dobou byla tma jako v ranci. Otevřela jsem dveře na dvůr a podívala se do všech zákoutí a do oken protějšího předního traktu, protože tyto pokoutní pochůzky nesměl nikdo zahlédnout. O nikom se nesmělo vědět, že kupuje starý chléb, stejně jako se nesmělo vědět, že se někdo chodí stravovat do školy v ulici Carlsbergsvej, jediného

sociálního podpůrného zařízení, jež ve třicátých letech ve Vesterbro existovalo. A ani jsme to s Edvinem neměli dovolené. O člověku se dokonce nesmělo vědět ani to, že má nezaměstnaného otce, ačkoliv polovina z nás otce bez práce měla. Proto jsme naši hanbu zakrývali těmi nejšílenějšími lžemi, z nichž ta zcela obyčejná zněla, že otec spadl z lešení a je na nemocenské. U pekaře utvořila fronta dětí hada vlnícího se ulicí Tøndergade. Všechny s sebou měly brašny a všechny štěbetaly o tom, jak skvělý chléb mají právě u tohoto pekaře, zvláště pokud je čerstvě upečený. Když došla řada na mě, zvedla jsem tašku na pult, zašeptala jsem matčin příkaz a nahlas připojila: nejlépe koláčky se šlehačkou. Matka mě naléhavě žádala o bílý chléb. Po cestě domů jsem slupla čtyři až pět koláčků se zkyslou šlehačkou, rukávem kabátu si otřela pusou, a když se matka pátravě zadívala do hlubin brašny, nikdy mě neodhalila. Jen zřídka mě trestala za přečiny, kterých jsem se dopustila, vlastně téměř nikdy. Matka uměla bít často a tvrdě, ovšem zpravidla nahodile nebo nespravedlivě, a když došlo na trest, pocítila jsem cosi jako skrytý stud a těžký smutek, které mi vháněly do očí slzy a zvětšovaly bolestnou vzdálenost mezi námi. Otec mě neudeřil nikdy. Naopak na mě byl hodný. Všechny mé dětské knížky byly od něj a k pátým narozeninám mi daroval úžasné vydání pohádek bratří Grimmů, bez nichž by mé dětství bylo šedé, smutné a chudé. Přesto jsem k otci žádné hluboké city nechovala, a když seděl na pohovce a díval se na mě klidným, zkoumavým pohledem, jako kdyby mi chtěl něco říct nebo podniknout cosi, co nikdy nenabylo výrazu, častokrát jsem si tento nedostatek citu kladla za vinu. Já byla maminčina holčička

a Edvin tátův kluk, tento přirozený zákon se změnit nedal. Jednou jsem se otce zeptala: tati, co to znamená hoře? Ten výraz jsem našla u Gorkého a zamilovala si ho. Dlouze se zamyslel a hladil si nahoru zakroucené špičky knírku. To je ruský pojem, řekl pak. Znamená bolest, bídu, smutek. Gorkij byl velký básník. Radostně jsem vyhrkla: taky chci být básník! Vtom otec svažtil čelo a výhružně řekl: nic si nemaluj! Děvče se nemůže stát básníkem. Uraženě a sklíčeně jsem se stáhla zase zpět do sebe a matka s Edvinem se mému bláznivému nápadu zasmáli. Rozhodla jsem se, že své sny už nikdy nikomu neprozradím, a tento slib jsem dodržela po celé dětství.

5

Je večer a já se jako obvykle ve studené ložnici usadila na parapet okna a shlížím na dvůr. Je to moje nejoblíbenější hodina z celého dne. První vlna úzkosti už pominula. Otec mi popřál dobrou noc a vrátil se do vyhrátého pokoje, oblečení za dveřmi mě přestalo děsit. Vzhlednu ke své noční hvězdě, jež září jako přátelské Boží oko, které mě ostražitě sleduje a je mi blíže než během dne. Jednou všechna ta slova, která mě prostupují, sepíšu. Jednou si je lidé přečtou v knize a podiví se, že básníkem se může stát i dívka. Otec a matka na mě budou pyšnější než na Edvina a jasnozřivá učitelka ve škole (takovou jsem ještě nepoznala) prohlásí: už když byla dítě, poznala jsem to na ní. Bylo na ní cosi zvláštního! Tak ráda bych všechna ta slova napsala, ale kde bych měla takové papíry schovat? Ani rodiče nemají žádnou zásuvku, která by se dala zamknout. Chodím do druhé třídy a chtěla bych psát duchovní písně, protože jsou to nejkrásnější, co znám. První den ve škole jsme zpívali: Bohu patří čest a sláva za sladký spánek, jež nám dává — a když jsme dospěli k „teď jako ptáče rozpustilé, jako v moři rybky čilé, na okně ranní paprsky hýří zlatými odlesky“, byla jsem tak šťastná a dojatá, že jsem se rozplakala, načež se všechny děti rozesmály úplně stejně, jako se směje matka s Edvinem, když mi má „zvláštnost“ vžene do očí slzy. Kamarádi mě považují za

ohromně legrační a já si na roli klauna zvykla natolik, že v ní dokonce nacházím ponuru zálibu, protože mě spolu s mou stvrzenou hloupostí chrání před jejich podivnou zlobou vůči každému, kdo je jinačí.

Zpod klenby brány se jako krysa z díry vyplíží stín. I potmě poznám šmíráka. Jakmile zjistí, že vzduch je čistý, stáhne si čapku do čela, přeběhne k záchodkům a dveře za sebou nechá přivřené na škvírku. Dovnitř nevidím, ale vím, čím se zabývá. Doba, kdy jsem se ho bála, minula, ale matka z něho má strach pořád. Před časem mě s sebou vzala na policejní stanici do ulice Svendsgade, kde rozechvělá rozhořčením a s pohoršením strážníkovi vykládala, že ženy a děti v domě kvůli těm jeho prasečinkám nemají chvíli klidu. Tady moji holčičku vyděsil skoro k smrti, tvrdila. Nato se mě strážník zeptal, jestli se šmírák odhaloval, a já rozhodně a přesvědčeně prohlásila, že ne. To slovo jsem znala jen z věty: vždy když vlajka stoupá vzhůru, odhalujeme svou hlavu. — Čapku si opravdu nikdy nesundal. Když jsme dorazily domů, stěžovala si matka otci: policie v tom nic nepodnikne. V týchle zemi už skoro neplatí žádný zákon ani právo.

Se skřípáním pantů se otevřou vrata a slavnostní ticho pokoje i mého nitra naruší smích, zpěv a kletby. Natáhnu krk, abych lépe viděla, kdo přichází. Je to Locika, její otec a „Trubák“, jeden z opileckých kumpánů jejích rodičů. Dívka jde mezi muži, oba ji jednou rukou objímají kolem krku. Zlatavé vlasy se jí třpytí, jako by odrážely záři neviditelné lampy. S křikem se potácejí po dvorku a za chvíli je zaslechnu rámusit na schodišti. Locika se jmenuje Gerda a ve svých skoro třinácti letech je téměř